

**PREHLIADKA - POŽIADAVKY EURÓPSKEHO DOHOVORU O OCHRANE
ĽUDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÝCH SLOBÔD KLADENÉ NA VNÚTROŠTÁTNU
PRÁVNU ÚPRAVU INŠTITÚTU**

JANA KOVÁCSOVÁ

ABSTRAKT:

V príspevku je venovaná pozornosť základným podmienkam, ktoré musia zásahy orgánov štátu spočívajúce vo vykonávaní prehliadky spĺňať v zmysle Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Hlavným cieľom je priblížiť tieto podmienky prostredníctvom judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Pozornosť je zároveň venovaná úprave prehliadky v slovenskom právnom poriadku v porovnaní s požiadavkami Európskeho súdu pre ľudské práva. Súčasťou príspevku sú i odporúčania vrátane návrhov de lege ferenda.

Kľúčové slová: prehliadka, príkaz na prehliadku, právo na súkromie, obydlie, Európsky súd pre ľudské práva, legalita, legitimita, proporcionalita, etika.

ABSTRACT

In the article the author pay attention to the intervention of state authority grounded in the search and to its basic requirements which have to be accomplished in the sense of the European Convention on Human Rights. The main aim is to explain these requirements via the jurisprudence of European Court of Human Rights. Attention is also paid to the Slovak legal regulation in confrontation with requirements from the point of view of the European Court of Human Rights. The author seeks to identify commands including de lege ferenda proposals.

Key words: search, search warrant, right to privacy, home, European Court of Human Rights, legality, legitimacy, proportionality, ethic

ÚVOD

Prehliadka má z hľadiska metód kriminalistickej praxe významné postavenie v procese odhaľovania, objasňovania, vyšetrovania ako aj predchádzania trestnej činnosti príp. iným kriminalisticky relevantným udalostiam. Vykonaním prehliadky orgány vykonávajúce prehliadku získavajú kriminalisticky relevantné informácie nevyhnutné na náležité zistenie skutkového stavu vecí, a to najmä prostredníctvom zaistenia osôb a vecí (t.j. nositeľov kriminalisticky relevantných informácií) dôležitých pre trestné konanie, ich zadokumentovaním a následným využitím.

Ak sa chceme prehliadkou podrobnejšie zaoberať, je potrebné uviesť definície nachádzajúce sa v odbornej literatúre. Šimovček (2011) definuje prehliadku ako metódu, ktorou sa prehľadáva určitý objekt s cieľom nájsť a zaistiť osoby, veci a iné skutočnosti, ktoré sú dôležité na objasňovanie kriminalisticky relevantnej udalosti. Medzi podmienky vykonania prehliadky zaraďuje existenciu určitej predstavy o hľadaných osobách, veciach a iných skutočnostiach v súvislosti s objasňovaním kriminalisticky relevantnej udalosti, vrátane existencie podozrenia, že sa nachádzajú v určitých priestoroch. Podľa Krajníka (2005, s. 276) je kriminalistická prehliadka *„kriminalistická metóda, ktorej obsahom je hľadanie konkrétnych kriminalistických stôp na objektoch a priestoroch. Podstata kriminalistickej prehliadky spočíva v priamom a systematickom prehľadávaní konkrétnych objektov a priestorov.“* Straus (2005, s. 213) taktiež charakterizuje prehliadku ako *„kriminalistickú metódu spočívajúcu v priamom preverovaní objektov, miest a osôb policajnými orgánmi za účelom nájdania a zaistenia kriminalistických stôp.“*

Pri vykonávaní prehliadky musí byť splnený celý komplex požiadaviek pozostávajúci zo zákonom vymedzených podmienok, z vhodnosti použitia zvolených postupov a metód v podmienkach danej situácie až po etické a morálne pravidlá.

Prehliadka býva spravidla realizovaná na miestach, ktoré nemajú bezprostrednú súvislosť s miestom činu v kriminalistickom poňatí. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že z hľadiska kriminalistiky je miesto činu širším pojmom ako miesto činu z pohľadu trestnoprávneho. Z pohľadu kriminalistiky je miestom činu *„každé miesto, kde páchatel realizoval úplne alebo čiastočne konanie charakterizujúce kriminálnu udalosť a miesta, ktoré bezprostredne súvisia s miestom spáchania. Je ním také miesto, kde bol čin spáchaný, ale i ďalšie miesta, kde sa nachádzajú stopy súvisiace s preverovanou udalosťou.“* (Chmelík a kol., 2005, s. 14) Inými slovami, aby sme určité miesto mohli označiť za miesto činu, k tomuto miestu *„sa vyžaduje určitá bezprostrednosť konania páchatela po spáchaní*

činu a bezprostredná nadväznosť všetkých ďalších miest k miestu, kde páchatel' vykonal svoje konanie.“ (Chmelík a kol., 2005, s. 15) Uvedené má význam z pohľadu voľby kriminalisticko-taktickej metódy v procese získavania kriminalisticko-relevantných informácií pre trestné konanie.

Podmienky, za ktorých Európsky súd pre ľudské práva umožňuje zásah do práva na súkromie v podobe vykonania prehliadky

Pri uplatňovaní prehliadky dochádza zo strany štátu resp. ním reprezentovaných inštitúcií verejnej moci k zásahu do občianskych práv a slobôd, najmä do práva na súkromie. Zásah do práva na súkromie v súvislosti s výkonom prehliadky spočíva predovšetkým v prehl'adávaní rôznych objektov od priestorov slúžiacich na bývanie a priestorov k nim patriacim, iných priestorov, ktoré neslúžia na bývanie a nie sú verejne prístupné, pozemkov, ktoré nie sú verejne prístupné, dopravných prostriedkov, voľne prístupného terénu až po prehl'adávanie osôb. Právo jednotlivca na súkromie je garantované nielen v ústavách demokratických štátov, ale je aj integrálnou súčasťou mnohých katalógov základných práv a slobôd prijatých na pôde viacerých medzinárodných organizácií, medzi inými i v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Európsky dohovor“). Podľa čl. 8 Európskeho dohovoru má každý právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie. Do výkonu tohto práva štátne orgány nemôžu zasahovať, okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných. Sir Gerald Fitzmauric, sudca Európskeho súdu pre ľudské práva, vo svojom nesúhlasnom stanovisku k prípadu *Marckx v. Belgicko* vyjadril názor, že „je viac než dostatočne zrejmé, že hlavný, ak nie jediný cieľ zamýšľanej sféry aplikácie článku 8 Európskeho dohovoru spočíval v ochrane obydlia jednotlivca – tento a jeho rodina nemali byť viac o štvrtej hodine ráno vystavený zlovestnému ťukaniu na dvere; zásahom, prehliadkam a vypočúvaniam v prostredí domova; výsluchom, zadržaniam a konfiškáciám; nasadzovaniu skrytých odpočúvacích prístrojov, ...“ (Svák, 2011, s. 385)

Esenciálnou súčasťou práva na súkromie zakotvenom v čl. 8 Európskeho dohovoru je bezpochyby i právo na ochranu obydlia (ktoré je v tomto článku výslovne uvedené), ale aj domová sloboda, právo na ochranu dobrého mena a cti. Považujeme za dôležité na tomto mieste upozorniť, že v zmysle konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva čl. 8

Európskeho dohovoru v súvislosti s vykonávaním domových prehliadok poskytuje ochranu nielen objektom slúžiacim na bývanie a priestorom k nim prináležiacim, vrátane obydlí vytvorených osobami v rozpore s vnútroštátnymi právnymi predpismi (prípád *Buckleyová v. Spojené kráľovstvo*) či prechodne využívaným priestorom na bývanie len počas určitého obdobia v roku, ale aj objektom slúžiacim na komerčné účely. Ochrana je poskytovaná aj proti prehliadke neoprávnené vykonanej v objektoch majúcim vzťah k profesijnej či obchodnej činnosti, keďže podľa názoru Európskeho súdu pre ľudské práva prezentovaného v judikatúre, neexistuje žiadny dôvod na vylúčenie aktivít profesionálnej povahy spod rozsahu pojmu súkromný život. Jedným z argumentov odôvodňujúcim takéto poňatie je právo jednotlivca slobodne si vytvárať a rozvíjať svoje vzťahy nielen s inými ľuďmi, ale aj s vonkajším svetom, a z uvedeného dôvodu by bolo nelogické, ale i v rozpore s účelom čl. 8 Európskeho dohovoru vyňať spod jeho rozsahu zásahy v podobe vykonávania prehliadok v priestoroch slúžiacich na obchodné účely. Podľa argumentov Európskeho súdu pre ľudské práva neposkytnutím ochrany proti prehliadkam vykonaným v komerčných priestoroch z dôvodu, že v týchto priestoroch prebiehajú aktivity profesionálnej povahy a z dôvodu absencie „súkromného charakteru“ týchto priestorov, by došlo k neodôvodnenému obmedzeniu základného účelu ochrany ustanovenej čl. 8 Európskeho dohovoru, a to k obmedzeniu ochrany jednotlivca pred svojvoľným zásahom zo strany štátu, resp. orgánov vykonávajúcich prehliadku. Prelomovými v tomto smere boli rozhodnutia vo veci *Klass a ostatní v. Spolková republika Nemecko*, *Chappel v. Spojené kráľovstvo* a *Niemietz v. Nemecko*. V prípade *Niemietz v. Nemecko* Súd pre ľudské práva zdôraznil skutočnosť, že „odopretie ochrany poskytovanej článkom 8 Európskeho dohovoru, ako to odporúča vláda, z dôvodu, že dané opatrenie sa týka jedine profesnej činnosti, by mohlo mať za následok nerovnaké zaobchádzanie; ochrana by bola poskytovaná v prospech jedinca, ktorého profesné a neprofesné aktivity by sa vzájomne prekrývali v takej miere, že by neexistoval žiadny prostriedok na ich odlišenie.“ (Svák, 2011, s. 389) Typickým príkladom v tomto smere sú osoby vykonávajúce slobodné povolanie.

Pri rozhodovaní o vykonaní prehliadky ako aj pri jej samotnej realizácii musí orgán vykonávajúci prehliadku dbať na to, aby výkonom tohto zaisťovacieho úkonu nedošlo k neoprávnenému zásahu do práv jednotlivca. „Pod „neoprávneným zasahovaním“ treba rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje ustanovený cieľ, nedbá na podstatu a zmysel obmedzovaného práva a slobody alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie ustanoveného cieľa. Výsledok posúdenia vzťahu

primeranosti medzi namietaným zásahom a sledovanými legitímnymi cieľmi bude závisieť od zistenia, či zásah spočíval v relevantných a dostatočných dôvodoch.“ (Drgonec, 2012, s. 396)

Podmienka legality

Prehliadku možno vykonať len na základe zákona príp. súdneho precedensu, pokiaľ ide o krajiny, ktorých právny systém spadá pod systém common law. V zmysle ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva je pritom irelevantné, či vnútroštátny právny akt je označený pojmom „zákon“ alebo či daný právny akt prijal zákonodarný orgán – uvedené má význam najmä z pohľadu delegovanej právomoci na prijímanie právnych aktov.

Zároveň je nevyhnutné, aby zákon umožňujúci vykonanie prehliadky súčasne spĺňal požadovanú úroveň kvality - musí byť dotknutému jednotlivcovi dostupný a zároveň formulácia daných ustanovení právneho aktu musí byť dostatočne jasná a presná, aby bolo možné predvídať následky v prípade porušenia záväzných pravidiel správania obsiahnutých v ustanoveniach právneho aktu. Vnútroštátna právna norma umožňujúca vykonanie prehliadky musí byť zároveň kompatibilná s princípmi právneho štátu.¹⁾

Podmienka prístupnosti, presnosti a predvídateľnosti zákona je splnená aj v prípade, ak zákon obsahuje ustanovenia dávajúce orgánom verejnej moci určitý priestor pre posúdenie nevyhnutnosti vykonania prehliadky, za predpokladu, že: „*rozsah voľnej úvahy a spôsob jej realizácie sú ustanovené dostatočne jasne, so zreteľom na legitímny účel poskytnúť jednotlivcovi primeranú ochranu pred svojvoľným zasahovaním (rozsudok vo veci Kruslin v. Francúzsko). Zákon, ktorý upravuje právomoc voľného hodnotenia orgánmi verejnej moci musí ustanoviť rozsah a modality s dostatočnou presnosťou, aby poskytol dostatočnú ochranu (rozsudok vo veci Eriksson v. Švédsko).*“ (Čapek, 2010, s. 282) Neúmerný rozsah diskrečnej právomoci orgánov vykonávajúcich prehliadku vyplývajúci z formulácie zákona bol predmetom sporu aj v prípade *Gillan a Quinton v. Spojené kráľovstvo*. V roku 2000 bol v Spojenom kráľovstve v platnosti zákon o terorizme, ktorý oprávňoval príslušníkov polície zastaviť na verejnosti ktorúkoľvek osobu a podrobiť ju na verejnosti osobnej prehliadke v prípadoch, kedy tento zásah príslušník policajného zboru vyhodnotil ako vhodné opatrenie na prevenciu teroristických činov bez toho, že by mal dôvodné podozrenie vo vzťahu k prehľadávanej osobe, že táto má pri sebe predmety, ktoré by mohli byť použité v súvislosti s

¹⁾ Nevyhnutnosť súladu právnej normy s princípmi právneho štátu bola potvrdená vo viacerých rozhodnutiach, napríklad v rozhodnutiach vo veci *Chappel v. Spojené kráľovstvo*, *Klass a ostatní v. Nemecko*, *Golder v. Spojené kráľovstvo*, atď.

terorizmom. Zákonná formulácia rozsahu diskrečnej právomoci pri rozhodovaní o vykonaní prehliadky nevyžadovala ani existenciu subjektívneho podozrievania, že zastavená a prehľadávaná osoba má u seba predmet, ktorý by mohol byť použitý v súvislosti s teroristickou aktivitou. V danom prípade vláda argumentovala tým, že prehliadka osoby na verejnosti, tým že sa uskutočnila práve na verejnosti, sa nedotýka súkromného života tejto osoby, čím de facto ani nemohlo byť porušené jej právo na súkromný život. Európsky súd pre ľudské práva sa s touto argumentáciou nestotožnil.

V Slovenskej republike upravuje podmienky vykonania prehliadky zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 171/1993 Z. z.“) a zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“). Podľa § 99 ods. 1 a 2 Trestného poriadku domovú prehliadku, prehliadku iných priestorov a pozemkov možno vykonať, ak je **dôvodné podozrenie**, že je v týchto priestoroch vec dôležitá pre trestné konanie alebo že sa tam skrýva osoba podozrivá zo spáchania trestného činu, alebo je potrebné vykonať zaistenie huteľných vecí na uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody. Osobnú prehliadku podľa § 99 ods. 3 Trestného poriadku možno vykonať taktiež len na základe existencie **dôvodného podozrenia**, že daná osoba má pri sebe vec dôležitú pre trestné konanie. V prípade osobnej prehliadky Trestný zákon umožňuje u zadržanej osoby a osoby, ktorá bola zatknutá alebo ktorá sa berie do väzby vykonať osobnú prehliadku aj vtedy, ak je tu podozrenie, že má pri sebe zbraň alebo inú vec, ktorou by mohla ohroziť život alebo zdravie osoby. Vychádzajúc z judikatúry a vyššie uvedených požiadaviek Európskeho súdu pre ľudské práva možno vyvodiť záver, že Trestným poriadkom daný rozsah voľnej úvahy pokiaľ ide o rozhodnutie vykonať prehliadku (ako procesný úkon) je vymedzený dostatočne jasne, nakoľko zákonné ustanovenia výslovne požadujú existenciu dôvodného podozrenia alebo aspoň podozrenia, že prehľadávaná osoba má u seba vec dôležitú pre trestné konanie resp. že v prehľadávanom priestore sa nachádza vec dôležitá pre trestné konanie, atď. Obdobný záver možno vyvodiť aj pri vymedzení rozsahu diskrečnej právomoci pri rozhodovaní o vykonaní prehliadky podľa zákona č. 171/1993 Z. z.

V rámci skúmania podmienky legality zásahu je potrebné upriamiť pozornosť i na príkaz na vykonanie prehliadky. Aby príkaz resp. povolenie na vykonanie prehliadky spĺňal podmienky kladené Európskym dohovorom, nesmie byť štylizovaný v príliš širokých, extenzívnych pojmoch, napr. nesmie v ňom byť uvedené, že sa majú hľadať a zabaviť predmety a dokumenty bez ich bližšieho spresnenia. Uvedené bolo predmetom sporu v prípade *Taner Kilic v. Turecko*. Turecké štátne orgány nariadili vykonanie prehliadky bytov

a kancelárií všetkých členov Združenia pre ľudské práva utláčaných (Mazlumder), vrátane bytov a kancelárií členov pracujúcich v pobočkách združenia Mazlumder. Účelom prehliadky bolo nájdenie dôkazov z dôvodu existencie podozrenia, že toto združenie vyvíja aktivity namierené proti integrite krajiny a jej sekulárnemu zriadeniu. Porušenie práva na súkromie sťažovateľa, pána Tanera Kilica, advokáta a člena výboru, spočívalo v tom, že polícia mu počas prehliadky zabavila videokazety a urobila si fotokópie rôznych dokumentov, ktoré sa nachádzali v jeho kancelárii na základe povolenia na prehliadku, ktoré bolo neodôvodnene extenzívne. Neprijateľnosť širokej formulácie povolenia na vykonanie prehliadky, zahrňujúceho i možnosť zabavenia predmetov vrátane dokumentov bez bližšieho vymedzenia, prípadne bez obmedzenia z pohľadu judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva bola potvrdená aj vo veci *Niemietz v. Nemecko a Roemen a Schmit v. Luxembursko*. Predmetom sporu bolo vykonanie prehliadky v advokátskej kancelárii pána Niemietza, ktorý odmietol poskytnúť informácie o totožnosti svojho klienta. V príkaze na vykonanie domovej prehliadky bolo vo všeobecnej rovine uvedené, že sa nariaďuje prehliadka advokátskej kancelárie sťažovateľa. Domová prehliadka bola nariadená aj u iných osôb. Účel prehliadky bol vymedzený nasledovne: „nájsť a zabaviť dokumenty, ktoré môžu odhaliť totožnosť „Klausa Wegnera““.

Odporúčanie:

- postoj Európskeho súdu pre ľudské práva, pokiaľ ide o neprípustnosť použitia všeobecných pojmov v príkaze resp. povolení na vykonanie prehliadky, je totožný s jednou z podmienok vyžadovaných kriminalistikou ako takou. *„Pred začatím prehliadky nie je vždy možné presne určiť, ktoré z relevantných objektov budú pri jej výkone nájdené. Podmienkou prehliadky je existencia určitej predstavy o hľadaných objektoch v súvislosti s objasňovaním udalosti, ako aj dôvodné podozrenie, že sa v určitých objektoch, priestoroch a pod. tieto nachádzajú. Preto pred vykonaním prehliadky treba získať podrobný opis osoby či veci alebo mať aspoň informácie umožňujúce druhové či rodové určenie hľadaných objektov.“* (Šimovček, 2011, s. 239) V podmienkach Slovenskej republiky sú náležitosti príkazu na domovú prehliadku, príkazu na prehliadku iných priestorov a pozemkov a príkazu na osobnú prehliadku ustanovené v Trestnom poriadku, konkrétne v § 100 až 102. Príkaz na domovú prehliadku musí byť podľa § 100 ods. 1 Trestného poriadku písomný a odôvodnený a zároveň sa v ňom uvedie *„opis veci alebo opis osoby, ktorá sa má zaistiť pri domovej prehliadke, ak je známa“*. Náležitosti príkazu na prehliadku iných priestorov a pozemkov sú v § 101 ods. 1 Trestného poriadku

obmedzené len na podmienku písomnosti a odôvodnenosti príkazu bez potreby uvedenia opisu osoby alebo veci, ktorá sa má zaistiť. Vzhľadom na uvedené súčasné zákonné náležitosti príkazu na prehliadku (či už domovú, iných priestorov a pozemkov alebo osôb) sa domnievame, že by bolo vhodné pozmeniť zákonnú úpravu, a to spôsobom, aby v príkaze na prehliadku boli uvedené aspoň informácie umožňujúce druhové či rodové určenie hľadaných objektov, ak podrobný opis osoby alebo veci nie je k dispozícii. Uvedená zmena zákonnej úpravy by bola v súlade s požiadavkami Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj s požiadavkami kriminalistickej vedy.

Podmienka legitimity

Prehliadka môže byť v zmysle čl. 8 ods. 2 Európskeho dohovoru vykonaná iba v záujme ochrany národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzaniu nepokojov a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných. Vykonanie prehliadky musí byť primerané sledovanému cieľu, a to vzhľadom na okolnosti každého jednotlivého prípadu. Zároveň zákon musí jednotlivcovi poskytovať primerané a efektívne záruky ochrany proti zneužitiu tohto inštitútu. Európsky súd pre ľudské práva v rámci svojej rozhodovacej činnosti rozvinul určité, minimálne kritériá nevyhnutné pre posúdenie vykonania domovej prehliadky z hľadiska jej legitímnosti, a to:

„ – závažnosť porušenia zákona, v súvislosti s ktorým sa domová prehliadka a zaistenie vecí uskutočnili,

- spôsob a okolnosti, za ktorých bol vydaný príkaz na domovú prehliadku, najmä z pohľadu dostupnosti dôkazov,

- obsah a rozsah príkazu na domovú prehliadku, najmä vzhľadom na povahu prehľadávaných objektov,

- záruky minimalizujúce negatívny dosah zásahu,

- rozsah možných dôsledkov na dobrú povesť osoby dotknutej domovou prehliadkou.“ (Svák, 2011, s. 486 – 487)

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva vyžaduje, aby pre prehliadku existovali dostatočné a relevantné dôvody, napr. podozrenie zo spáchania resp. páchania trestnej činnosti. V prípade *Smirnov v. Rusko* došlo pri prehliadke bytu k zaisteniu dokumentov a servera počítača pána Smirnova, ktorý obsahoval spisy jeho klientov. Cieľom vykonania prehliadky bolo získanie týchto elektronických spisov, nakoľko klienti pána Smirnova polícia podozrievala z páchania trestnej činnosti. Polícia podozrievala iba klientov a nie samotného

pána Smirnova, ktorý bol ich advokátom. „*Súd konštatoval, že vykonaná prehliadka sledovala legitímny cieľ podpory záujmov verejnej bezpečnosti, predchádzania zločinnosti a ochrany práv a slobôd iných. Avšak vzhľadom na to, že sťažovateľ nebol podozrivý zo spáchania žiadneho trestného činu, pre prehliadku neexistovali dostatočné a relevantné dôvody alebo záruky proti zásahu do profesionálneho tajomstva.*“ (Svák, 2011, s. 489) Z uvedeného dôvodu bolo vykonanie tejto prehliadky kvalifikované ako porušenie práva na súkromie pána Smirnova, nakoľko zásah v podobe vykonanej prehliadky nebol nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.

V zmysle uvedeného uvádzame nasledovné odporúčanie:

- pri rozhodovaní o nevyhnutnosti vykonania prehliadky by mali orgány vykonávajúce prehliadku vychádzať predovšetkým z analýzy všetkých poznatkov získaných z oznámení (aj anonymných) alebo zistených operatívno-pátracou činnosťou, ktoré nasvedčujú tomu, že hľadané predmety (vrátane dokumentov) sa nachádzajú na určitom mieste, v určitom objekte alebo u určitej osoby.

Podmienka proporcionality

Nevyhnutnosť zásahu resp. vykonania prehliadky v demokratickej spoločnosti je tým, čo limituje orgány verejnej moci pri uplatňovaní voľnej úvahy pri výbere prostriedkov, ktorými chcú tieto orgány dosiahnuť legitímny cieľ zásahu, t. j. ochranu národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, predchádzanie nepokojom a zločinnosti, ochranu zdravia alebo morálky, zabezpečenie hospodárskeho blahobytu krajiny, ochranu práv a slobôd iných. „*Posudzovanie proporcionality je pre štrasburské orgány ochrany práva najťažším a vždy je individualizované vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu, resp. podmienky jednotlivých štátov.*“ (Svák, 2011, s. 414)

Etika ako podmienka prehliadky

Ďalšou, avšak nie menej významnou z podmienok uplatnenia tejto kriminalisticko-taktickej metódy v procese zisťovania skutkového stavu je aj etickosť metód a postupov aplikovaných pri realizácii prehliadky. Orgány vykonávajúce prehliadku by mali garantovať, aby v priebehu realizácie prehliadky nedochádzalo k znižovaniu ľudskej dôstojnosti, cti

a dobrého mena, a to nielen u osôb u ktorých je prehliadka realizovaná, ale aj u osôb realizujúcich tento zaist'ovací úkon.²⁾

Orgány štátu resp. verejnej moci pri vykonávaní domovej prehliadky, prehliadky iných objektov ako obydlí ako aj osobnej prehliadky môžu prísť do styku s rôznymi osobami z hľadiska veku, intelektu či spoločenského postavenia, ktorí však nemusia byť zároveň aj páchatelmi objasňovanej trestnej činnosti. Zároveň pri vykonávaní prehliadky prichádzajú do styku aj s predmetmi, ktoré nemajú charakter veci dôležitej pre trestné konanie. Z uvedeného dôvodu na tomto mieste zdôrazňujeme nevyhnutnosť rešpektovania etických pravidiel vo vzťahu k týmto osobám, keďže realizáciou prehliadky dochádza k zásahom a obmedzeniam ich práva na súkromie. „*Subjekty, ktoré takéto úkon vykonávajú, musia prejavovať požadovanú kultúrnosť a ohľaduplnosť pri zaobchádzaní s predmetmi alebo prítomnými osobami a zachovávať zákonnosť a dodržiavanie ich práv a slobôd.*“ (Baláž – Palkovič, 2005, s. 72)

Z pohľadu etiky sa nám javí azda najpálčivejšia osobná prehliadka. Orgány verejnej moci z hľadiska spôsobu vykonania osobných prehliadok vrátane prijatia nevyhnutných opatrení k realizácii osobnej prehliadky nesmú podrobiť danú osobu svojvoľnému, za daných okolností neospravedliteľnému, neľudskému zaobchádzaniu spočívajúcemu v spôsobovaní ťažkého duševného alebo fyzického utrpenia. Zároveň je neprípustné hrubo ponižovať osobu podrobujúcu sa osobnej prehliadke pred inými (nielen osobami, vykonávajúcimi osobnú prehliadku, ale aj inými osobami, napr. nezúčastnenou osobou). „*V prípade, že sťažovatelia namietajú ponižujúce zaobchádzanie, tak štrasburské orgány ochrany práva prihládajú aj na to, či jeho cieľom bolo dotknutého pokoriť (humiliate) a potupiť (debase).*“ (Svák, 2011, s. 267)

Dôležitosť zachovávanía etických a morálnych princípov pri vykonávaní osobnej prehliadky potvrdzuje aj rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva. V prípade *Wainwright v. Spojené kráľovstvo* boli sťažovatelia podrobení osobnej prehliadke pri návšteve rodinného príslušníka vo väzení. Cieľom osobnej prehliadky návštevníkov väznice malo byť nájdenie drog, nakoľko existovalo podozrenie z ich držby. Osobná prehliadka pani Wainwrightovej bola uskutočnená v malej miestnosti, za prítomnosti dvoch príslušníčok zboru väzenskej a justičnej stráže, čo v podstate zodpovedá taktickým postupom ustanoveným kriminalistickou praxou, ale aj legislatívou. Účelom vykonania prehliadky bolo nájdenie drog,

²⁾ K tomu bližšie pozri BALÁŽ Pavel - KRŠKOVÁ, Alexandra. *Potrebuje polícia SR etický kódex?* In Justičná revue. – ISSN 1335-6461. – roč. 45,č. 4, 1992, s. 18 – 23.

ktoré by mohla mať eventuálne ukryté v telesných dutinách, čím legitímnosť vykonania prehliadky ako taká bola akceptovaná. Problematickou bola skutočnosť, že pri prehliadke na oknách danej miestnosti neboli zatiahnuté žalúzie a ktokoľvek, kto by išiel okolo tejto miestnosti a nazrel do nej cez okno, by sťažovateľku videl nahý v tejto obzvlášť chýlostivej situácii. Vláda Spojeného kráľovstva argumentovala tým, že ak sťažovateľke prekážalo, že žalúzie na oknách neboli zatiahnuté, mala na túto skutočnosť príslušníčky zboru väzenskej a justičnej stráže upozorniť a požiadať o ich zatiahnutie. Európsky súd pre ľudské práva rozhodol, že v danom prípade došlo k porušeniu práva na súkromie sťažovateľky, nakoľko je úlohou orgánov verejnej moci vykonávajúcich tento zásah do práv jednotlivca zabezpečiť všetky nevyhnutné opatrenia a procesné záruky na ochranu dôstojnosti prehliadanej osoby.

Sme toho názoru, že dodržiavaniu etických a morálnych pravidiel pri vykonávaní prehliadky by mala byť venovaná rovnaká miera pozornosti ako dodržiavaniu podmienok jej legality, legitimity a proporcionality. Význam dodržiavania etických princípov pri vykonávaní prehliadky potvrdzuje i právna úprava Slovenskej republiky, napríklad zákon č. 171/1993 Z. z. v § 8 ods. 1 *expressis verbis* ustanovuje, že „*pri vykonávaní služobnej činnosti je policajt povinný dbať na česť, vážnosť a dôstojnosť osoby i svoju vlastnú, Pri vykonávaní služobnej činnosti je policajt povinný dodržiavať etický kódex,*“.

Čo sa týka požiadavky etickosti zásahu, domnievame sa, že nezastupiteľné miesto v tomto smere zohráva kontinuálne vzdelávanie. Z uvedeného dôvodu odporúčame:

- realizovať osobitné vzdelávanie s akcentom na:

- rozvoj odborných, ale aj osobnostných vlastností, akými sú zmysel pre česť, spravodlivosť, spoločenskú zmluvu, úcta k právnemu poriadku;
- znižovanie rizík vzniku profesionálnej deformácie, s cieľom zamedziť tendenciám a predpojatosti, ktoré majú negatívny vplyv na efektívnosť aplikácie jednotlivých kriminalisticko-taktických metód v procese náležitého zisťovania skutkového stavu, prehliadku nevynímajúc.

Záver

Pri zaisťovaní vecí dôležitých pre trestné konanie osoby zúčastnenej na realizácii prehliadky by mali konať nielen v súlade so zákonom, resp. právnym poriadkom ustanovenými podmienkami a postupmi, zvolenými taktickými postupmi odporúčanými kriminalistickou praxou, ale taktiež aj v súlade s celospoločensky uznanými pravidlami správania, etickými a morálnymi princípmi. Význam etiky a morálky ako parciálnej súčasti celého komplexu požiadaviek kladených kriminalistickou vedou pre uplatnenie tejto

kriminalisticko-taktickej metódy by nemal byť podceňovaný a zvyšovanie úrovne profesionálnej etiky osôb zúčastnených na vykonávaní prehliadky by sa malo stať súčasťou osobitného vzdelávania týchto osôb počas trvania ich služobného pomeru.

LITERATÚRA

1. BALÁŽ, P. - KRSKOVÁ, A. 1992. *Potrebuje polícia SR etický kódex?* In *Justičná revue*. – ISSN 1335-6461. – roč. 45,č. 4, 1992, s. 18 – 23.
2. BALÁŽ, P. - PALKOVIČ, J. 2005. *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť*. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, vydavateľstvo TU a Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2005. 428 s. ISBN 80-224-0840-9.
3. ČAPEK, J. 2010. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Komentář s judikaturou. I. část – Úmluva*. Praha: LINDE PRAHA, akciová společnost, 2010. 887 s. ISBN 978-80-7201-789-8.
4. DRGONEC, J. 3. vyd. 2012. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. Šamorín: Heuréka, 2012. 1620 s. ISBN 80-89122-73-8.
5. CHMELÍK, J. a kol. 2005. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 303 s. ISBN 80-86898-42-3.
6. KRAJNÍK, V. a kol. 2005. *Kriminalistika*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2005. 360 s. ISBN 80-8054-356-9.
7. STRAUS, J. 2005. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005. 278 s. ISBN 8086898407.
8. SVÁK, J. 2011. *Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch*. Bratislava: EUROKODEX, 2011. 624 s. ISBN 978-80-89447-43-5.
9. ŠIMOVČEK, I. a kol. 2011. *Kriminalistika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 408 s. ISBN 978-80-73803-43-8.

Právne predpisy

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd publikovaný pod číslom 209/1992 Zb.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Rozhodnutia

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Buckleyová v. Spojené kráľovstvo* z 25. septembra 1996, sťažnosť č. 20348/92

Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Chappell v. Spojené kráľovstvo* z 30. marca 1989, sťažnosť č. 10461/83

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Eriksson v. Švédsko* z 22. júna 1989, sťažnosť č. 11373/85

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Gillan a Quinton v. Spojené kráľovstvo* z 12. januára 2010, sťažnosť č. 4158/05

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Golder v. Spojené kráľovstvo* z 21. február 1975, sťažnosť č. 4451/70

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Klass a ostatní v. Spolková republika Nemecko* zo 6. septembra 1978, sťažnosť č. 5029/71

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Kruslin v. Francúzsko* z 24. apríla 1990, sťažnosť č. 11801/85

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Marckx v. Belgicko* z 13. júna 1979, sťažnosť č. 6833/74

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Niemetz v. Nemecko* zo 16. decembra 1992, sťažnosť č. 13710/88

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Roemen a Schmit v. Luxembursko* z 25. februára 2003, sťažnosť č. 51772/99

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Smirnov v. Rusko* zo 7. júna 2007, sťažnosť č. 71362/01

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Taner Kilic v. Turecko* z 24. októbra 2006, sťažnosť č. 70845/01

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Wainwright v. Spojené kráľovstvo* z 26. septembra 2006, sťažnosť č. 12350/04

KONTAKT NA AUTORA

JUDr. Jana Kováčsová
externý doktorand
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra verejnoprávných vied

e-mail: janakovacsova@hotmail.com